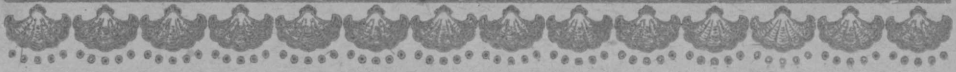

НП.28-1
6

Чыла эл пролэтар-влак, ушныза!

МАРИЙ
УДРАМАШ.

МАРИЙ КУНДЭМ ИСПОЛКОМЫН
ТЫДЧЭ ЙЫДА ЛЭКШЭ ЖУРНАЛЖЭ.

№ 5.

МАЙ, 1933 ИЙ.

МарОГИЗ

1933

Йошкар-Ола.

МАРИЙ ÛДРАМАШМАРИЙ КУНДЭМ ИСПОЛКОМЫН
ТЫЛЧЭ ЙЫДЯ ЛЭКШЭ ЖУРНАЛЖЭ.1933 ий.
МАЙ
№ 5.**„ВТОРОЙ ПЪАТИЛЭТКЭ ЗАИОМ
НАЛДЭ ИК ШЭМЭР ÛДРАМАШАТ ЫНЖЭ КОД.**Л.Б. в Лнг
к. 1933 г.
Акт № 581

Пэрвой вичийашлык дэч ончыч мэмнан элна озанлык дэн техник шотышто шэнгэлан кодшо эл ыльэ. Кумдан шарлышэ нэлэ индустрийна укэ ыльэ. Эл индустрийандымэ пашалан күлэшлык матэриалым шукужым вэс кугыжаныш гыч кондалтэ.

Пэрвойак, түрлө машинам, тидэ шотышто тракторым да түлэч моло йал озанлык машин-влакым кондэн шогымо. Тугак, вэс кугыжаныш гыч урысым, химий промышленослан күлэшлык түрлө настам да пасу ўангышымы кондэн шогэн улына.

Ындэ, пэрвой вичийашлык мэмнан озанлыкнам тўн-вож гычак йөршэш молэмдэн. Пэрвой вичийашлыкым ныл ийыштэ тэмэн, Совет ушэмым вийан, ышкэнан нэлэ индустрийна, пэш талэ вийан индустрий элыш савырышна. Тыгэ ындэ ышкэнан промышленослан да йал озанлыклан күлэшлык тўн оборудованьым ышкэнан элэш ышкэак ыштэн кэртина. Мэ ындэ урысымат, тракторымат, йал-озанлык машинамат, автомобильымат ышкэнан элэшак ыштэна. Тидэ ийлаштэ шуко кугу завод-влак ышталтын, нинэ завод у техник дэн оборудоватлымэ, тошто завод-влакымат у сэмын пужэн оборудовайэн улына.

Пэрвой вичийашлыкыштэ—моло кугыжаныш-влак дэч ўзгарым да сатум налдэгычак илэн кэртшашлыкым пэнгыдэмымэ вэлэ огыл—тудын дэн пырля Совет правитэлыствын сар дэч аралалтмашыж ала кунар пачаш пэнгыдэмдэн улына. Ындэ промышленосна Йошкар армийлан аэропланымат, танкымат, бронэмашинымат, артилэриймат, тылэч моло сар тарманымат у техник обарзцаным ситышын пуэн кэртэш. Сар паша техник

шотышто кызыт Йошкар армияна нимогай капиталист кугы-жаныш армий дэчат почэш ок код. Мэмнан ўмбака сар дэн кэржалташ тўналыт мо гын—мэмнан промышлэносна орудийым да сар дэч аралалтшаш срдствам жапыштыжэ кўлэш нарэ пуэн кэртшашлык.

Мэмнан сэнымашна—пэрвый вичийашлыкын тидэ кок кугу сэнымаш гына вэлэ огыл. Тышкэ мыланна адакат ик кугу тўн сэнымашым ушаш кўлэш.

Тидэ ийлаштэ нэлэ индустрийым ыштымаш—йал озанлыкымат социализм корно дэн молэмдэн колдаш, йоным ыштэн.

Вичийашлыкын тўналтышыжлан мэмнан 25 милион тыгыдэ крэсаньык озанлык шотлалтэш ыльэ гын, вичийашлыкын мучашыжлан 200 тўжэм утла колхозым, 5 тўжэм чоло совхозым почын улына; ышкэт тыгыдэ крэстьян озанлык 10 милион чоло гына кодын. Ышкэт тыгыдэ крэстьян озанлыкым кугу иктэшлымэ (колэктив) озанлык ындэ алмаштэн. Чыла крэсаньык озанлык кокла гыч 60%-жэ колхозыш ындэ ушнэныт. Чыла ўдымө мландэ гыч 70% ындэ нуно ўдат. Вичийашлыкын пытартышыжлан йал озанлыкыштэ тыгэ ындэ социалис формо сэнэн.

Пэрвой вичийашлыкыштэ почэдымэ совхоз, колхоз—кугу озанлык-влакыш тракторым, тылэч моло йал озанлык машин-влакымат пэш шуко пуртымо. Эрэак тракторымак пэрвой вичийашлыкыштэ 130 тўжэм нарэ пуртымо. Пытартыш кок ийыштэ мэмнан заводлагыч трактор дэн ўдымө машинам—60 тўжэм, трактор дэн шиймэ машинам—20 тўж. утла, шурно погымо комбайным 13500 пуртымо.

Сплошной колэктивизацыым шарымэ нэгызэш кулак-влакым йөршэш лаштыртымэ, капитализмын вожшым йал озанлык гыч кўрлын шумо. Тугэ гынат, кулакым альэ чылт йөршынак шалатэн шуктымо огыл. Кулакын кодшышт-влак социализм ыштымэ пашана ваштарэш альэ пэш талын кучэдалын крэдалыт; нуно колхозыш, совхозыш, промышлэный прэдприятийыш, учрэждэнийлаш пурэн тўрлө врэдительствэ пашам ыштылыт. Тугэ гынат, кулакын экономик вожшым кўрлын улына“.

Садыгэ, пэрвой вичийашлык—пашачэ-влакым паша дэч посна коштма гыч утарэн да тугак тўн шотышто крэсаньык-влакым колхозыш ушэн, кулаклан да йорлылан шэлэдалтмаш гыч корандэн, адак эрэ йорлэшталт шогышо дэч утарэн. Тидын

дэн пырлыа пэрвый вичийашлык йорло-влакым икмарда олмыш шогалтэн, колхозышто колхозникым зажиточныйыш савыраш йоным пуэн.

Пэрвой вичийашлыкыштэ чыла йоча-влакым туныктымо пашам ылышыш пуртэн улына, 7 ий тунэмашым кумдан шарэна, олалаштэ да промышлэный центрлаштэ тидэ шошым обэзатэлыне ылышыш пуртымашым ыштэн улына. Элыштына тунэмдымашым тунг шотышто пытарэн улына. Вузлаштэ тунэмшым кум пачаш да тэхникум дэне рабфагыштэ тунэмшым вич пачаш шукэмдэн улына. Вичийашлыкын пэрвой ийыштыжэ дошкольный учрэждэнылаш-тэ йоча-влак 453 тужэм чоло шотлалтыныт ыльэ гын,—ындэ 10 миллион нарыш шун.

Шэмэр калыкын культуржо нөлталтмаш тидэ вичийашлык жапыштэ тыгыдэ наций районлаштэ да областьлаштэ пэш талын ончык кайэн шогэн.

Тидэ сэнымашым чылажымат комунист партий, тудын онжо—Сталин йол. вуйлатымэ почэш да миллион пашачэ дэн колхозник-влакын пашаштэ йоным муын, активнын тыршымышт дэн паша корнышто логалмэ йөсылыкым сэнгэн толмышт дэн гына ыштэн кэртын улына. У пашан у формыжо—соц.сорэвнований дэн ударничествэ мэмнан ончык каймынам шуко писэмдэн, вашкыктэн шогэн улыт, социализм ыштымэ шэмэр массым кумдан шупшаш полшэн улыт.

Тидэ сэнымашым чылажымат пашачэ клас дэн шэмэр кресаныкын тушманышт—кулак, вредитэль, буржуазийын жодшыжо—помэшык, контррэволюционный троцкизм да кулакым аралышэ пурла уклон ваштарэш чакныдэ вийан крэдалмэ дэн гына ыштэн кэртын улына. Партий дэн совет ушэм ындэ чоткыдын пэнгыдэм шун улыт. Пашачэ дэн колхозник-влак тушман ваштарэш шогалаш да йөсылыкым сэнгаш эрээк йамдэ улыт. Садланат, күшнө ончыктымо тушман кашакын социализм ыштымэ пашанам күрлаш тыршымыштым эрээк шалатэн шогэна.

Кокымышо вичийашлыкыштэ мэмнан ончылно могай паша-влак шогат.

Озанлык пашан чыла корныштыжат, чыла промышлэный прэдприятий да совхоз дэн колхоз-влак ончылнаш паша кугу паша шога, тидэ—ышкэ кидыш налмэ тэхникым туралаш кү-

лэш сэмын тунэмын шуктышаш паша. Тэхник тунэммэ дэн пырля, производствышто паша дисциплиным пэнгыдэмдаш да пашан качэствыжымат сайэмдаш күлэш.

Кокымышо вичийашлыкыштэ озанлык пашан тун корныжо тыгай: мыланна чылалан, чыла шэмэр-влаклан, чыла пашачэ дэн колхозник, пашачэ ўдрамаш дэн колхозницэ-влаклан паша лэқтышым кугэмдаш да пашан качэствыжым сайэмдаш.

„Ындэ удымö вэрым кугэмдышаш вэрч огыл—шурно лэқтышым кугэмдышаш да пашан качэствыжым сайэмдышаш вэрч крэдалмашым тун упорымыштыман“ (РК дэн РКК дэн йанварысэ плэнунын, пунчалжэ гыч).

Кокымышо вичийашлыкыштэ кызытак шуктышаш пашана—чыла колхозник-влакым зажиточныйым ышташ—манын, Сталин йолташын ойлымыжым кажнэ колхозник пала, тидэ паша нунын дэк, кажныжэ дэк, лишнэ улын шога.

1933 ийыштэ калык озанлык пашаш 18 миллиард тэнгэм пышташ ыштымэ. Тужэч 10 миллиард утлажэ йал озанлык пашалан пуалтэш. Шэмэр-влакым туныктымо, тазалыкшым аралымэ, социальнэ обэспэчэньэ пашаш да коммунальный дэн жильстроитэльствэ пашаш 14 миллиард тэнгэ чоло пышталтэш.

1933 ийыштэ йал озанлыкыш мыланна 550 миллион тэнгэш түрлө йал озанлык машинам пурташ күлэш. 60500 трактор пуалтэш.

Социализмым мэ чылт ышкэнан окса дэнэ ыштэна.

Капиталист кугыжаныш-влак вэс калыкым да ышкэ элысэ шэмэр-влакыштым пызырэн, ышкаланышт нэлэ индустрийым ыштэныт.

Капиталист-влак кугу жаплан да мыланна кэлшышэ условий дэн зайомымат пуэн огыт ул. Нуно, мэ огына полшо гын, пашачэ дэн шэмэр кресаньык чылт ышкэ оксашт дэн, ышкаланышт нэлэ индустрийым ыштэн огыт кэрт манын шонэн улыт.

Шуко миллиард дэн чумырымо тидэ оксам Совет Ушэм ышкэнжын аныклымэ дэн да социалис накоплэньым ыштымэ дэн чыла погэн.

Тидэ шот совет элыштэ гына лийын кэртэш. Молан манат гын, мэмнан элыштэ гына калык озанлык да шэмэр-влакын

культур-йулат нӧлталмэ пашалан кугыжаныш окса дэч посна шэмэр-влак ышкэныштын уто оксаштымат кугыжаныш кидыш аралаш пыштат.

Калык коклаштэ добровольный взнос оксам чумырымо шотышто зайом-влак ий йэда кугу дэч кугу вэрым налын шогат. Кугыжаныш бӱджэтым зайом коч йэшарэн пумо окса эл индустрийандымэ пашаш кайа.

1932 ийыштэ зайом налшэ-влак 40 миллионымат утла эртарэн улыт ыльэ. 1928-29 ийыштэ зайом коч 575 млионат 700 тӱжэм тэнтгэ пурэн, 1930 ий особый кварталыштэ 1 миллиард да 72 млионат 500 тӱжэм тэнтгэ, 1931 ийыштэ—1 миллиард да 746 миллионат 100 тӱжэм тэнтгэ, 1932 ийыштэ—2 миллиард да 468 миллионат 800 тӱжэм тэнтгэ пурэн. Чылажэ, 1928 ий дэн 1932 ий коклаштэ шэмэр-влак государствылан 5 миллиард да 863 миллион тэнтгэм пуэн улыт. Тошто озанлыкнам социализм озанлыкыш савырмаштэ зайом пэш кугу пайдам пуэн шога:

1931 ийыштэ промышленосын капитальный строитэльствыш пыштымэ чумыр окса гыч 22% зайом да сбэркасыш аныклаш пыштымэ окса улэш.

Йал озанлык пашаш пыштымэ оксам налаш гын, 1932 ийыштэ зайомлан пуршо окса тидын пэлыжымат утла вонча. Зайом окса дэнак мэмнан социализм ыштымэ пашана вийнэн шога, зайом налшэ ий гыч ийын шукэмэш, кажнэ пашачэ, колхозник моло шэмэрат зайомым налыт.

Кокымышо вичийашлык зайом.

Кокымышо вичийашлыкын пэрвой ийысэ строитэльствэ програмлан оксам ситышын пуаш манын, ССР Ушэмысэ совнарком дэн Рӱдӧ Исполнительный Комитэт „кокымышо вичийашлык“ лӱман зайомым лукташ пунчалын улыт. Тидэ зайом лукмаштат, моло кунамсэ сэмынак кугу паврик-заводласэ пашачэ-влакын пунчалыштлан энэртымаш лийэш.

У зайом чылажэ 3 миллиард тэнтгэш лукталтэш, кок выпусклан шэлалтэш—модын налман да процэнтан. Зайом 10 ий жаплан 100 тэнтгэш облигацэ дэн лукталтэш. Тичмаш облигацэ дэч посна 100 тэнтгэшын ужашыжэ. 50—25—10—5 тэнтгэш облигацийат лийэш. Процэнтан выпускын тичмаш облигацыжэ 25 да 10 тэнтгэшлан гына шэлалтэш.

100 тэнтгэш облигацийлан модышым 1000, 500, 250, 200, 150 тэнтгэм ыштымэ. Тугэ гынат, модыш акыш облигацын шо-

гымо акшат пурталтэш, тичмаш облигацын ужашыжлан модыш оксажат тудо ужашак тўлалтэш.

У зайомышто модын налман выпускын ойыртышыжотыгай:—

„4-шэ шуктымо ий“ зайомын модын налман выпуск дэч подписчик-влаклан тидэ зайомышто пайдажэ утларак логалэш. Тэвэ кузэ:

Пэрвойак: модын налмылан модыш окса дэн пырлыа тунамак облигацын акшат тўлалтэш. Кодшо зайомышто гын облигацэ ак 3 ий гыч гына тўлалтэш.

Вара: пэрвый кок ийыштэ модыш окса кодшо зайом дэч иктат пэлэ кана угла тўлалтэш, вэс сэмын каласаш—утларак модалтэш.!

Кумышыжо у зайомышто 100 тэнгэаш дэч кугу модыш кодшо зайом дэч 8 кана шуқырак лийэш.

Процэнтан выпуск зайомын ўмасэ зайом дэч ик ойыртышыжо гына уло. Тудын тиражшэ кум ий гыч огыл—кут ий гыч ижэ тўналэш. Тираж—1939 ий октябрын 1-жэ гыч тўналэш, кажнэ тиражыштэ лукмо акын $\frac{1}{5}$ ужашыжэ тўлалтэш.

Колхозник-влак коклаштэ шарымэ условий ўмасэ сэмынак кодэш. Нуно зайомым колэктивный подпискэ шот дэн налыт, тидлан йал совет, колхоз правлэни да комсод-влак полшат. Облигацылан взносым эркын-эркын райисполком ончыктымо срок почэш тўлэн кэртыт. Тугэ гынат, 1934 ий пэвралын 1-шэ мартэ расчотым ыштэн пытарыман.

Подписчик-влаклан закрэпитэльный талон ок пуалт. Чыла акым тўлэн пытармэк облигацэ викак кидышкышт пуалтэш. Подписчик-влак кидыш чыла облигацым пуэдэн пытарымэк ижэ тираж лийаш тўналэш.

Пашачэ дэн службышо-влак коклаштэ шарымэ ак гыч 10% моло калык коклаштэ шарымэ ак гыч 25% вэрысэ бўджэтэш. кодэш.

„Кокымышо вичийашлык“ зайом—социализм ыштымэ пашан 1933 ийысэ програмыжым тэмаш лукталтэш.

Пролэтар государствылан, оксам угыч „кокымышо вичийашлык“ зайомым пуэна. Кокымышо вичийашлык зайомым чыланат налын экономик шотышто Совет ушэмым моло кугыжаныш-влак дэч утларак нэзависимыйым ыштэна, совет эл аралымашым пэгыдэмдэна!

КОМУНИСТ ПАРТИЙ РАДАМ ЧИСТКЫМ ЭРТАРШАШ НЭРГЭН.

Партийн Рүдө Комитэт пунчал почэш 1933 ий жапыштэ партийный чисткэ эртаралтшаш. Тидэ пунчал почэш уло Совет Ушэм кундэмыштэ кандидат гыч члэныш пуртымаш, адак угычын партийын кандидатышкыжэ пуртымаш чарналтын.

Партий Рүдө Комитэтын тидэ пунчалжэ пэш күлэш кугу политик паша. Эшэ XVI-шо партий конпэрэнсий пунчалыштыжэ тыгэ каласэн ыльэ: партийн социальный составжым сайэмдышашлан, политик дэнэ моральный уровэньжым күш нолтышашлан лийн Коммунист партийн члэн дэнэ нунын кандидат кокла гыч күльдымаш, йордымө йэнгым эрыкташ күлэш ман пунчалын. Эн ончыч Лэнин шүдымө почэш, 1921 ийыштэ у эконоом политикым илышыш пуртымо годым партий чисткэ эртаралтын.

Вэс кана коммунист партий чисткэ 1929 ийыштэ партийын вийан социализм наступлэн дэнэ уло пашам ыштэн нангаймэ годым эртаралтын. Тэнэй кумымшо чисткэ кокымшо вич ийашын пэрвой ийыштыжэ эртаралтэш. Кызыт коммунистлан эн утларак пашам шинчэн шогыман, тудлан вэрч тидэ чисткэ годым Лэнин, Маркс тэорий шинчымашымат утларак йодылтэш.

XVI-шо партий С'йээд дэч вара члэн дэнэ кандидат, уло Совет Ушэм көргыштө 1.278 түжэм йэнгыш кушкын. Вэс мут дэн тидэ кодшо кок ийштэ 6%-ыш кушкын. XV дэч XVI партий с'йээд коклаштэ 42,2 проц. кушкын ыльэ. XIV дэнэ XV партий с'йээд коклаштэ 20,8 проц кушкын шогэн улмаш.

Вара кө пурэн шогэн партийшкэ? Чумыр налаш гын, олаштэ—партийшкэ производство гыч ударник-влак, йалыштэ гын, ончыл колхозник-влак пурэн шогэныт.

Тыгэ гынат, альэ чыла вэрэ партийный организаций сайын партийыш пураш шонышо-влакым тэргэн налын пуртэ-

дэн огытыл. Йужо организаций-влак сипыр кугу лийшаш-лан лийн пуртэн шогэныт. Йужгынамжэ пайрам годым тўшкан сайын тэргэн налдэ пуртэныт. Садлан шукужым йалсэ йачэйкылаштэ коммунизмыш пэлкэ чон дэн кайшэ партий пунчалым илышыш пуртэн колташ шоныдымат пурталтыныт.

Йужо вэрэ комунист партий радамыш совет власлан тупуй шогышо, клас тушманымат пуртэн улыт.

Партийыш пуртымо нэргэн Ленин пэш эскэрэн пурташ шүдэн. „Пашачэ коклаштат, шуко шылын пурышо пойанат удо. Нуно ик жаплан йоным кычал пашазыш савырнат. Партийыш пуртымо годым, кө 10 ий кугу промышлэносышто пашам ыштэн тугай стажаным ижэ пурташ, манмэ Ленин мут пудырталтын Шуко годым 2-3 тылызэ промышлэносышто пашам ыштышат пурталтын улыт.

Шуко комунист-шамыч политик шинчымалчышт шагаллан көра, йужо партий програмымат шинчыдымышт дэн кулак кид йымакат логалэдэн улыт.

Партий чисткэ годым комунист партий члэн дэн кандидат-шамыч дэч партий програм шынчэн шогымо нэргэн, кузэ комунист ышкэ пашаштыжэ партийын рэшэньыжэ пуртэн шогэн, партий күртнө дисциплиным пэнгыдын кучэн шогымо нэргэн йолалтэш. Партийын дисциплиныжым пудыртышо-шамыч пойан буржуй-шамычлан полшэн шогымылан да пролетариат ваштарэш кайшылан шотлалтыт.

Прэдриятийлаштэ комунист дэч кузэ тудо социалистический трудовой дисциплиным шуктэн шогымым йодалтэш.

Йужо коммунист-шамыч политик знанийшт шагаллан лийын альэ кудо партийын програмыжымат шинчэн шогыдымлан кулак кид йымак логалыныт.

Партий чисткэ годым чыла коммунист партий члэн дэнэ кандидат-шамыч дэч партий програмым шинчэн шогымым йодылтэш, кузэ партий рэшэньым коммунист шкэ пашаштыжэ илышыш пуртэн шогэн, партийын күртнө дисциплиныжым пэнгыдын кучымым, партийн күртнө дисциплиныжым пудыртышо-шамыч тудо пойан буржуйлан полшэн шогышылан да пролетариат ваштарэш кайшылан шотлалтыт. Мом каласэн Ленин йолташ, тутлан вэрч чыла члэн дэнэ кандидат партий дэч дисциплин кучымым илышыш пуртымо нэргэн чот йодылтэш. Прэдриятийлаштэ трудовой дисциплиным күрлшылан, лэтунлан коммунист партийыштат, прэдриятийштат вэр ок лий.

Мэмнан альэ шагал мо тугай комунист, шкэ производствыштыжо кудо ударнын паша ыштымэ олмэш, прогул, рвачествэ да тулэч моло дэнэ, комунист лұмын чапшым волтэн коштыт.

Производствыдымо йачэйкылаштэ партийын вийаш корно дэнэ пашам колтымо олмэш, шуко лұмын растратым ыштылыт, адак калык-шамыч дэнэ бұрократла энэртылыт, сайын умылтарэн огыт кутыро, калык йодмашыштым огыт ыштэн шукто.

Казна оксам кўлэш-окыл кучылтшо, снабжайшаш киндым шалатышэ, апаратым шот дэч посна кугэмдышэ, чыла тыгай-шамыч бұрократ пашам гына шарэн шогат. Тыгай коммунист-шамыч дэч партийлан утлаш кўлэш. Йалыштэ партий чисткэ тыгай шот дэнэ эртаралтшаш: государствын заданьыжым шуктышаш вэрч коммунист кузэла кредалын шога, колхоз дэнэ шкэт вуйа озанлык киндэ йамдылымаш, шыл йамдылымаш, тулэч моло йамдылмаштат государственный заданьым кузэла шуктэн шога. Кузэла тудо большевикла пашам шукта-кузэ кулак дэнэ подкулачник ваштарэш кучэдалэш, кузэла социалист собственностьюм түрлө колхоз ўзгарым аралэн шога, адак кузэ колхоз производствышто пашам ыштэн шогымыжат тэргалтман.

Пролетариатлан йордымө чуждый-шамыч шукужым йалысэ йачэйкылаштэ улэдат, тыгай чуждый-шамыч партий йачэйкым шалатышашлан вэрч, партийн политикшым пужышашлан вэрч партий радамыш чойаланэн пурэныт.

Тугай пашат лийэдэн—кулак-шамыч киндэ йамдылмаш ваштарэш кучэдал шогэныт, тидэ пашам кўшэныштэ парт билэтым кучэн коштшо вуйлатымэ почэш шталтын. (Сэвэрный Кавказыштэ ончылно шогышо колхоз йачэйкэ сэкрэтар Котов тидэ пашам штэныт.) Адак Орэховский районышто Днэпропетровск. обл. районышто вуйлатэн шогышо-шамыч. Партийн шўдымыжлан йөршөш ваштарэш кайэн шогэныт. Йалысэ партий йачэйкылашкэ, колхозлашкэ киндэ йамдылдымаш нэргэн, планым шукташ огэш кўл манмэ нэргэн каласэн шогэныт.

Кудо колхозышто кўшэныштэ партий билэтым кучэн коштын, партийлан тупуй пашам ыштышэ лийын улыт, тушто гына осал вредитель паша ышталтын улыт.

Кушто партийный йачэйкэ пэлкэ партийын шўдымыжым шуктэн шогат, тушто, тыгай колхозлаштэ паша сайын кайэн.

Садлан көра кызыт партий эрыктымашым пэш сайың он-чэн эргарыман.

Кө пашазэ класлан уло чонжо дэнэ пэлкэ шога, көлан коммунизм күлэш, кө партийын задачыжым эн кугулан, эн күлэшлан шотлэн шога, тудым гына партийэш кодыман.

Партийлан чын лий, шкэ повэдэныйэт дэнэ партийн лүмжым ит амыртыл. Двuruшник партий олталышэ-шамыч дэнэ уло вийэт дэнэ кучэдал.

Партийн тактикжэ дэнэ програмжым шинчыман. Марксизм дэнэ Ленинизмым тунэм шогыман, кө шкэ шинчымашыжым нөлтэн ок шого гын, тудо коммунист партийн члэнжэ лийын огэш кэрт!

Ленин партий ындэ кокымшо вич ийаш планым эртараш пижын, социалист озанлык дэнэ уло туньасэ рэволютсий движэний нөлталалтмэ жапыштэ, партий шкэ радамжым эрыктэн, пэнгыдын Ленин знамәжым күш кучыман.

Партий дисциплинжым пудыртышо, пурла вэлыш лупшалтшэ троцкистым, контррэволюционэр кашақым, двuruшник, партий олталшым, олталэн партийын лийнйжэ дэнэ кэлшышым, шола мogyрыш лупшалтшым, партийн шүдымыжым вэсэмдэн штышым адак тыгэат, тугэат кэлшышым партий гыч луктын кудалтэн Ленинсэ партий радамым эшэ утларак пэнгыдэмдэна!

КОЛХОЗ СТРОЙЫМ ПЭНГЫДЭМДЭН— тўнъямбал рэвольўцым пэнгыздэмдэна.

Совет ушэмысэ пашазэ, колхозник, да ышкэт озанлык жрэстьян-влак тўн озала 16-шо кана эрыкын тўнъямбал пролэтарнатын рэвольуционный вийжым бойэвойла ончымаш кэчым 1 Майым эртарыш. Социализм ыштымаштэ сэнгымаш итогым ыштышт.

Милион дэн пашазэ, жрэстьян-влак, пашазэ ўдрамаш дэн жрэстьян ўдрамаш-влак завод, фабрикум, шахтым, кўртнўо корным, колхозым, совхозым ыштышэ-влак социализым ыштышашлан йамдэ улмыштым ончыктышт, умбакыжат паша планым утыжо дэн тэмат, шурно лэктышым нўлталшашлан вэрч уло вий дэн кучэдалаш кўлэшым каласат.

Лэнин ЦК, тудын онжо Сталин йолташын вуйлатымэ дэн мэмнан элна уждымо колдымо тэмп дэнэ калык озанлык нўлталт кушкын шога. Элна аграрнэ эл гыч индустрий элышкэ савырнэн. Кугу сэнгымаш-влак дэн совет ушэмын чурийжэ йўршын вэсэмын.

Индустрий талын кушмо дэн йал озанлык колэктивыш ушнэн, кулак-влакым клас шотышто пытарымэ. Совет ушэм мучко 20-25 миллион йорло, ик марда жрэстьян озанлык колэктивыш пурэн улыт. Ожно годсо имнўыдымэ, йорло озанлык-влак—имнўан-тракторан озанлыкыш савырнэн улыт.

Ик тыгай ожно имнўэдымэ йорло йэн тэний Одэс облас Павловский районышто тўжэм вич шўдў витльэ кок тэнгэ (1552 окса дэн) 17 ц. (115 пуд) шурным колхозышто пашам ыштымэ дэн налын. Адак тыгак вэс колхозник кум йэшыжэ дэн Марчэнко лўман колхозышто пашам штэн 1423 тэнг. оксам, 18 ц. киндым, 15 ц. шудым, 4 ц. парэнгым, 18 кило нўшмў ўйым, 32 кило мўым, 89 килограм помидор дэн арбузым налын.

Чыла колхозникым зажиточныйым ышташ, кажнэ колхозникат ушкалан лийжэ—партийын онжо Сталин йолташ партий ончылан тыгай ойым шындэн.

Колхозник-влакым зажиточныйым ыштышашлан мэмнан чыла йөн ындэ уло. Күлэш сэмын, агротэхникым пуртэн мландэ пашам ышташ тўнгалына гын, коккана шукурак налаш тўнгалына, тидын дэнэ колхозникым чылаштымат уланым ыштэнэ шуктэна.

Мэмнан дэнэик сэнгымаш гыч вэс сэнгымашкэ вончымо годым, социализым талын кушмо годым ончыза, капиталист эллаштэ пашазэ, шэмэр могай йёсылык илышым ужыт.

30-40 миллион пашадымэ кэчын пашам кычал коштыт, шужэн колат. Капиталист эллаштэ крэстьян калыкын илышыжэ кэчын йёсэмын толэш.

Германысэ Франкэйм йал крэстьян-влак совет ушэмысэ колхозник-влаклан ышкэ илышышт нэргэн тыгэ сэрат: мэмнан кидыштэ улшо мландына кэчылан ситышэ киндымат ок пу. Мландэ чыла помэшик дэн кулак кидыштэ, правитэльствэ нунылан кугу полышым пуа, налогым нунын ўмбаж мэмнан ўмбаж кудалтат, умбакыжэ кузэ илышашым огына шинчэ. Мэмнан озанлыкна йёршын пыта. Германыштэ йужо районлаштэ крэстьянын пэл мландыжым торги дэнэ ужалымэ. Капиталист кугужанышлаштэ пашазэ дэн крэсэныкын илышыжэ эрэ начарэм шога, тидын дэнэ капиталист ваштарэш кучэдалмаш вий эрэ шукэмэш. Тидэ 1 май кэчын тўньасэ пашачэ крэсэнык капиталист ваштарэш кучэдалашлан лийын уло вийыштым комунист партий йыр чумырыман.

1 май пайрэм Йошкар-Олаштэ.

30 апрэлыштэ кастэн 8 часлан Йошкар-Ола Гостэатр пöртэш 1 май лүмэш торжэствэнэ погынымаш лийэ. Засэда-ныышкэ комунист, комсомол, профсойуз члэн да тугак Й-Оласэ шэмэр калык погынышт. Чылажэ 500 йэнг утла мийэн ыльэ.

Погынымашым Йошкар-Ола ола совет вуйлатышэ Чэкуров йолташ почо. Президиумышко ВКП(б) Обком буро, Обисполком Президиум, ОСПС, ВЛКСМ ОК бурон, ОКК РКИ, Горком да тугак Ола-контролькомис члэн-влак сайлалтыч. Йошкар армий гыч Просолупов йолташ да Осоавиахим гыч, Домрачэв йолташ-влак сайлалтыч.

Пагалымэ президиумыш Рүдө К. политбурон члэн-влакым да Коминтерн гыч Тельман йолташым кужын кидым совэн сайлышт. Погынымашыштэ туньямбал илыш дэн 1 май пайрэм нэргэн Горком сэкретар Ситников йолташ докладым ыштыш.

Погынымаш пытымөнгö искусствэ техникум да марий труппы дэнэ концерт лийэ.

* * *

1 май 10 часлан организацэ-влак погынэн, муро дэнэ, музык дэнэ кизыт ыштэн шуктымо Динамо стадионыш погынаш тунгалыч. Стадион калык дэнэ тэмын. Кажнэ организацын тистышт лойгэн кэчат. Тыштэ-тушто ышкэ сай ударникыштым күш нөлтэн аза сэмын рупшыгыч койыт.

Трибуно дэн тошкалтыш гай шинчаш ыштымэ вэрым йошкар-галстукан-влак тэмэн шинчыныт.

11 шагатат пэлылан Львов йолташ парадым приниматлымэк митингым почо. Ышкэнжын күчык саламэшыжэ Марий обласын ончык кайымыжым палэмдыш. Тидын дэнэ пырлыа ССР Ушэм социализм нэгызэш пэнгыдэмдалтын чыла фронтыштат сэнгымаш почэш сэнгымашым ыштэн толын. Капиталист тунья кризисэш пижын кэчын сарым йамдылэн ила. Сан-

дэнэ мэмналан пашазэ-крэстйан Йошкар армийнан тэхникыжым чот нөлташ күлэш, маньэ Львов йолташ, ышкэ мутшым Йошкар-Ола учебный пунктсо рвэээ йошкармэйэц-влакын торжэствэннэ сёрымыжым колыштмо дэнэ пытарыш.

ВКП(б) Обком дэн Горрайком лүм дэнэ Ситников йолташ митингым саламлыш. Тудо күчыкын мэмнан илыш дэнэ капиталист туньан илышыжым тагастарэн пуо.

ОСПС лүм дэнэ Малашин йолташ шэф пашан, колхоз дэн прэдприйатий коклаштэ кучымо кылым пэнгыдэмдымэ нэргэн да шошо ағам большевикла эртарымэ нэргэн ойлыш.

Обкомол дэн Йошкар-Ола көргысё комсомол организацэ лүм дэнэ Кузнэцов йолташ саламлыш. Тудо большевизмын пэледышыжэ пионэр-влак нэргэн ойлыш. Пытаргышман пионьэр-влак дэкэ савырнэн: Ленин йолташын сугыныжым шукташ йамдэ лийза! манмылан ала кунар шүдө йүк ик канаштэ „Эрэ йамдэ улына“ манын шэргыларэн кычыралыч.

Войэнком Просолупов йолташ йошкармэйэс-влакын прэданысышт нэргэн ойлыш. „Мэ партийын күштымө почэш кочмогай жапыштэ элнам аралаш шогалаш йамдэ улына“ маньэ.

Йошкар-Ола чодра завод гыч да колхозник кокла гыч Савинов йолташ-влак саламлышт.

Митинг пэтыралтэ. Оркэстр интэрнационалым шокта. Чылаштынат чурыйыштэ куанымаш дэн йывыртымаш.

Пытаргышэш физкультурник-влак тўшкан гимнастикым ыштышт.

(Мари комун гыч.)

Моло кугужанышлашты пэрвомай дэмонстрацэ кузэ эртэн.

ТОКИО. Осакашты (Японийын куго промышлэн рұдыжэ) пэрвомай дэмонстрацыш 15 тўжэм пашазэ лэктын. Нуно пашазэ класын иктылыкшэ вэрч, фашизм ваптарэш кучэдалаш манмэ лозунг-влакым нумалын пашадарым кўзыкташ йодын ик фронт дэнэ лэктыныт. Осакашты 150 дэмонстрант арэстоватлалтын. Йокогамышты пэрвомай дэмонстрацышты ик тўжэм пашазэ коштын, тушто 13 йэн арэстоватлалтын.

ПРАГА. Прагышты пэрвомай комунист дэмонстрацэ 10 тўжэм дэч шагал огыл пашазым погэн, социал-дэмократ-влак дэч кок кана шуко погэныт. Пашазэ, рвэээ, ўдраманш, пашадымэ, физкультурник-влакын тўжэмлэ колоньшт образцово порадкэ дэнэ, рэволюцэ муро-влакым мурэн, ола мучко коштыныт. Дэмонстрант-влакым кок могырымат полицэ-влак авырэнит. Йужо плакатым, путыракшым сар ваптарэш плакатым полицэ-влак кушкэт пытарэнит. Дэмонстрацэ дэч вара погымо митингышты 12 тўжэм йэн лийын. Ты митингышты комдэпутат Готвотльд да моло-влак лэктын ойлэныт. Тышты лүкмо пунчалмут фашизм ваптарэш, Совэт эллан интэрвэнцым ыштышаш ваптарэш кучэдалаш ўжэш.

НЬЙУ-ИОРК. Пэшак куго пэрвомай ик фронт дэмонстрацышты Йуньйо Сквэрыш 100 тўжэм утла йэн ушнэн. Промышлэн дэн сатулымо районла коч 4 час жап дэмонстрант-влак эртэныт. Компартий вуйлатымэ дэмонстрацышты синдикалист, анархист, шола социалист-влак лийыныт. Социалист партий организоватлымэ посна митингышты 20 тўжэм нарэ йэн лийын. Митингэ дэч вара социалист партий члэн кокла гыч шукужо ик фронтын пырлыа дэмонстрацышкэ ушнэныт.

НЬИУ-ИОРК. 1 майыштэ эрдэнэ эрак Чикаго олаштэ пэш вашкэ кайшэ автомобиль гыч бомбым кудалтэныт. Тыгэ лиймэ дэнэ тэлэфон станцэ, куго магазин да кум моло сурт локтылалтын. Ты пашам пэрвомай комунист дэмонстрацэ ыштэн манын чотлышо полицэ начальник Чикагоштэ улшо чыла комунист-влакым арэстоватлаш приказым пуэн.

БЭРЛИН. Национал-социалист партий пунчал почэш 1 майыштэ „Нацийын паша пайрэмжэ“ организавайалтын. Ола урэмлаштэ „оным колышташ“ да т. м. манмэ плакат-влак пижыкталтын. Йуж флотымат мобилизоватлэныт да ты коклаштэ „Цепелин“ дирижабльат мобилизоватлымэ. Бэрлиныштэ „Наций паша“ кэчэ Льустгартэнысэ кокла дэн куго школ-влакын парадышт дэнэ тунгалын.

Тэмпэльгоф аэродромышто „вичийашлык планын“ пэрвой ий паша програмжэ нэргэн Гитлэр лэктын ойлэн. Ты ийын тунг задачыжэ, манын тудо— клас коклаштэ кэлшэн илымашым шындымаш дэн марксизм ваштарэш кучэдалмаш улэш. Конкрэтлэ програмым ойлымыж годым Гитлэр, обэзатьэлнэ паша повиньсыым илышыш пуртымо нэргэн, частнэ инициативым нёлталмэ корно дэнэ паша укэдык ваштарэш кучэдалмэ нэргэн, обшэствэннэ пашам пуртымо нэргэн, йал озанлыкым нёлталлаш вэрч сатулымо политикым пуртымо нэргэн ойлэн. Бэрлинын посна куго заводлаж гыч дэмонстрацыш пэш шагал ушнэныт.

ЛОНДОН. Гайдпаркыштэ ик фронт пэрвомай дэмонстрацыш 10 тужэм йэнг лэктын. Ты коклаштэ вэрысэ трэд-йунион нёлка гыч да түрлө коопэратив ушэмла гыч шуко йэн-влак ушнэныт. Оксфорд, Кэмбридж да Лондон университетэтын кум шүдө йэнган студэнт групо „сар ваштарэш кучэдалаш ушныза“ манмэ лозунг дэн коштын. Лэктын ойлышо-влак коклаштэ Брокүэй нэзависимэ пашазэ партий кокла гыч да Гарри Полит лийыныт. Глазгошто, пэрвомай дэмонстрацыштэ 19 тужэм пашазэ коштын.

ВАРШАВА. 1 май кэчэ Варшава олаштэ чыла кугу фабрик-влак паша ыштымым чарнэныт. Паравоз ыштымэ завод бастоватлэн, тидлан пүтынньэк полшымо ганьэ рүдө күртнө корно мастэрской-влак, „Уретэс“ сар курал ыштышэ завод, кугужаныш авиозавод, Поциск снарэд завод, кугужаныш пуль-

цмэт завод да моло-влак полипэн шоганыт. Йатыр вэрлаштэ рэволюцо дэмонстрацэ дэн массовко-влак лийыныт. Лұмын ыш-тымэ штаб вуйлатымэ почэш полицэ отряд-влак пашазэ-влак ұмбак пэш осалын кэржалтыныт. Домробк басэйныштэ шуко шахтэ дэн прэдприйагылаштэ пэрвомай забастовко шарлэн. Лодзышто, шуко комунист массовко дэч посна кок куго комунист дэмонстрацэ лийын. Силэзий гыч рэволюцион пашазэ-влакын шуко дэмонстрацышт лиймэ нэргэн увэртарат.

ПАРИЖ. „Йуманитэ“ увэргымэ почэш, 1 майым фран-цуз пролэтариаг куго дэмонстрацэ, массовко, стачкэ, митингэ дэнэ ваш лийын, Париж прэдмэстий Вэнсэн чодраштэ куго дэмонстрацэ-влак лийыныт. Тидым „фашизм дэн импэриалист сар ваштарэш ик фронт вэрч“ манмэ лозунг дэнэ компартий дэн пропсойуз-влак организатлэныт. Тыштэ 70 тўжэм йэн лийын. Сикрон заводысо бастоватлышэ тўжэмлэн пашазэ дэ-монстрацыш ушнэн. Строитыльствыштэ ыштышэ пашазэ-влак чыланат бастоватлэныт. Коклан комунальнэ прэдприйагы-влак бастоватлэныт. Йатыр прэдприагы-влак, путыракшым мэт-тал обрабатлышэ дэн автомобиль завод-влак забастовко ынжэ луро, манын кашкам пэтырэныт.

Пэрушто прэзидэнтым пуштыныт.

НЬЙУ-ЙОРК. Лима гыч увэргымэ почэш (Пэру, Йужно Амэриг) Пэру прэзидэнтим Санчэс Сэрро'м рэвольвэр дэн лў-йэн пуштыныт. Воэннэ положэньэ увэртаралтын: Тидым лўй-мө дэч вара кэнэта ұжмө парламент сэссийыштэ прэзидэнт олмыш-Осак Вэнавидэс гэнэрал сайлалтын. Тудо 1914 ийыштэ прэзидэнт ыльэ, а шукэртэ огыл Пэруын куралам вийжын главнокомандуыйшыжылан шогалталтын ыльэ. 1931 ийыштэ прэзидэнтлан кодымо. Санчэс Сэрро элыштэ тэррор рэжимым илышыш пуртэн шогэн.

Шурно лэктыш—ышкэнан пашаштэ.

Ўдрамашын социализм пашаштэ полшэн шогышо радамжэ ий гыч ийын эрэ утларак да утларак кушкын мийа. Түрлө пашаштат ўдрамаш ўдарлын пашам ыштат. Маробком ВКП(б) бурожо тэний шошо агам ударлын, кўчык срокышто эртарашман пунчалым ыштэн ыльэ. Дэлэгаткэ, колхозницэ-влак, шуко

Сорокина А. „1905 ий рэволюцо“
колхозын ударникшэ.

вэрлаштэ тидэ пунчалымчоттыршэн илышыш пуртэн улыт. Тэвэ Провой районсо, Кокшамари йал „1905 ий рэволюцо“ лүмэш колхозышто, дэлэгаткэ погынымашым вуйлалтышэ, тудак колхоз прэсэдатыль шошо ага пашам ударлын эртарэн. Тидэ колхозышто моло колхозницэ-ударницэ-влак полшымо дэн нуно пашам тыгэ ыштэн улыт: кок ўдрамаш группылан шэлалтын ондакак шошо агалан йамдымалтын улыт. Срок дэч ончыч ударлын свэрхраний ўдымашымик га олмэш кок гам ўдэн улыт. Клэвырым 5 гам ўдэн улыт. Шошо агам срок дэч ончыч пытарэн улыт. Пар куралмашымат 15 майланак пытарэн улыт.

Тидэ Кокшамарийысэ ударницэ-влак ўдымө пашаштэ гына вэлэ ударницэ огыт ул. Нуно, кулакын, лодырын тулэч моло тушман-влакын осал пашашт дэнат чот кучэдал шогат. МТФ-штэ „шинкар“ лодырь пашам ышта улмашат тудым дэлэгаткэ колхозницэ-влак паша гыч луктыч. Имньэ вўташтэ коньух-

влакын кузэ имным пукшымыштым эскэраш ўдрамаш-влак чэрэд дэн дэжуритлыат. Имным плокан ончымылан ик коньухым луктыч.

Тидэ колхозышто ўдрамаш прозводствэный совэщаньэ организоваймэ: чыла пашаштэ улшо вопросам ўдрамаш-влак погынен, ончэн кангашэн налын пунчалым ыштат. Пöрйэн-влак чыланат сплавыштэ пашамыштат. Йал озанлык пашам чылт ўдрамаш вий дэн ыштат. „1905 ий рэвольүдо“ колхоз районышто ончыл колхозлан шотлалтэш. Обласной Конкурсный Комитэтлан тидэ дэлэгат погынымашым пөлөклаш күлэш. Моло дэлэгат погынымаш-влаклан Кокшамари дэлэгаткэ погынымаш дэч примэрым налын, паша ышташ тунэм шогыман.

Тыгай дэлэгаткэ-влак моло вэрэат улыт. Тэвэ Шэрнур районышто, Б-Сэрдэж йал(совет, „Красный борэц“ колхозышто дэлэгаткэ-влак „контрольный пост“ сайлымэ улыт. Ёдымө сай-осалжым тэргэн налын—осал шүрмашым мун, вэс пачаш шүрыктэн улыт, адак штраф олмэш паша кэчим кугэмдэн улыт. МАО көргыштө тыгай дэлэгаткэ-влак шуко улыт. Сталин йолташын „чыла колхозник-влакым зажиточныйым ыштышашлан колхозышто“ пашам сай ышташ күлэш манмэ мутым илышыш пуртэн шогат.

„У Йал“ колхозын (У.-Торйал р-н) ударникшэ—Иванова трудолэным нигö дэч шуко налын.

Социалист тагасымаш дэн ударничествэ
вуйлатымым кўшкырак шын дэн, ударник
рагым шукэм дэна.

1-шэ бригадэ парторг йолташ Фирсован обәзатэльствыжэ

Мый, Курык-Мари р-н, „Стрэмление“ колхозысо колхозницэ, 1-шэ производствэнэ бригадын парторганизаторжо Фирсова шошо ангам сайын эртараш край конкурсыш ушнэм, ышкэнан колхоз прэдседатьыл йол. Батанинын соцтагасыш ўжмыжо дэнэ көнэм.

1. Тылызылан кок кана колхозышто ўдрамаш дпогынымашым погэн 1-шэ произв. бригадын пасу пашажэ кузэ каймэ нэргэн умландараш.

2. Тылызылан ик кана пакчаштэ пакча йэмыж лэқтышым нёлталмэ нэргэн 1-сэ районсо ышкэт озанлыкан-влак дэн умландараш.

3. Пакча йэмыж фэрмэ пэлэн прикрэпитлымэ дэлэгаткэ-влак дэн погынымашым погэн кузэ нунын пашашт каймэ нэргэн колышташ. Пакча йэмыж шындымашым сай эртарашлан уло вийым пыштэм.

4. 15 майлан кок йаслым почына, пасу пашаш кайшэ колхозницэ-влакын йочаштым чыла колхозыш налына.

5. Врач Смэловская полшымо дэн тылызылан кок кана йаслыштэ мэдосмотырым ыштэна.

6. Воспитатэльнэ пашам сайын шындышашлан йоча ончымовлаклан курсым почын нуным туныктэна.

7. Йурин партйачэйкын мыланэм ўшанэн пумо пашажым чыла шукташ лийам.

8. Ўдымым сай эртарашлан соцтагасыш 2-шо бригадын парторганизатор йол. Толстовым да Владимир сэла ўдрамаш дпогынымаш организатыр йол. Марковам ўжам.

„Стремление“ колхоз 1-шэ бригадэ партор. П. Фирсова.

Йолташ Фирсова.

Курык мари р-н (Чыкма) „Стрэмлэньэ“ колхоз-колхозницэ-ударницэ 1931 ийыштэ ВКП(б) члэныш пурэн.

Марийжын ожно годым пэш нужна озанлыкым средньак озанлыкыш савурэн.

„Стрэмлэньэ“ колхозым организоваймэ годым пэш активнэ пашам ыштэн: колхозыш пуршо крэсаньык озанлыкын имушэствыштым учотыш налын шогэн, т. моло паша дэчат чакнэн огыл.

Ныл ий чарныдэ оласэ советын президиум члэнжылан пашам ышта. Зайом шарымылан пөлөклэн улыт.

Попова Лиза.

3-шо бригадэ парторгын обэзатэлыстыжэ.

Мый, Курык мари р-н, „Стрэмлэньэ“ колхоззын 7-шэ производствэнэ бригадын парторганизаторжо, ўдымашым сайын эртараш да шурно погымашлан сайын йамдылалташ ман Крайконкурсыш ушнэм. Тыгай обэзатэлыстывым шукташ ман мутым пуэм:

1. „Стрэмлэньэ“ колхоз дэн Владимирский й-советысэ „XI Октябрь“ колхоз коклаштэ ўдымашым сай эртараш ман соц. танасым организовайаш.

2. Йуркинысэ ўдрамаш (д/погынымаш дэн Троицко-посадкысэ „12 ий Октябрь“ колхоз ўдрамаш (д/погынымаш коклаштэ ўдаш сайын йамдылалташ ман соцтанасым организовайаш.

3. 7-шэ производствэнэ бригадыштэ ўдымаш кузэ каймэ нэргэн, паша нормо шуктэн лиймэ, ўдымө нормо ўлык волмо дэн, прогул: ваштарэш кузэ крэдалаш күлэш нэргэн произ-

водствэнэ совэшаньэш вопросым шындэн.

4. 7-шэ бригадыштэ тылызылан ик кана пырдыж газетым лукташ. Пырдыж газетэш адак районысо „Лэсной пролетарий“ дэн „Лэнин корно“ газетэш бригадысэ ударник-влакын пашаштым ончыктэн шогаш. Адак, газет гоч ўдымө жап годым клас тушманын кучедал шогымо фактым тўжвак луктын шогаш.

Партий дэн правительствын пунчалыштым умландарэн шогаш. Чыла пашамат бригадысэ актив дэн пырлыа ышташ.

5. Колхозница, посна озанлык ўдрамаш погынымашым погэн посна озанлыкыштэ ўдымашым эртарымэ нэргэн мутланэн налаш.

6. „Стрэмлэньэ“ колхоз председатэлыым Батанин йол. ўдымашым сай эртараш соцтанасыш ўжам.

„Стрэмлэньэ“ колхозын 7-шэ бригадэ парторганизаторжо Чэмэкова.

Йаслыштэ, площадкыштэ йоча ончымо пашам күлэш сэмын шындымыдэн, ава-влак-лан паша лэктышым нөлталаш, паша нормым кугэмдаш, киндэ лэктышым овартымаштэ ударницэ лийашышт полшэна.

Йочам йүктэн-пукшымо, сай ончымо колхозышто пэш кугу вэрым налын шога. Колхозлаштэ тидэ нэргэн ончычак сайын мутланэн налын йаслэ пашам ышташ тўналмылан йамдэ лийын шогыман. Йаслыштэ пашам сай шындымэ дэнэ колхозницэ-влак-лан паша лэктышым нөлталашышт полшалтэш. Йаслыштэ йоча ончымаш сайын шындымэ огыл гын, ава-влак йочаштым йаслыш пуэн ласка огыт лий. Удан ончымо дэн йоча чўчкыдын чэрлана, аважым нур паша гыч күрлэш. Сад-лан лийын йочам сайын ончышашлан колхоз пэш заинтерэ-сован лийман.

Йаслыштэ, площадкыштэ йочам сайын йүктэн-пукшымаш, сай ончымаш—колхоз пашам сайын шындышашлан ик кугу полыш.

Правильно пукшымаш молан йочалан күлэш.

Правильно пукшымаш йочалан сайын кушкашыжэ күлэш. Күлэш сэмын йочам сайын пукшымыдэн йоча пэнгыдэмэш, пижшэ чэр дэн кучэдал кэртшэ лийэш, нэлэ чэр-влак—рахит, цынга, тылэч моло чэр дэчат аралалтэш.

Йоча кушкэш, нэлэмэш, чыла тидлан,—йоча кап-кыллан кочкыш полшэн шога.

Йоча шочын-возын викак кид йолжым, могыржым тарвалтылаш тўналэш. Тидэ тарванымылмыжэ дэн йочан шылжэ, лу-лэгыжэ пэнгыдэмэш. Адак, тыштат кочкышак полша, тарванылаш вийым пуэн шога.

Пытартышлан адак йоча кап-кылыштэ, кап ырыкташ шокшо ышталтэш, тидланат кочкышак полша.

Тывэлым налын йочалан кушкашыжэ, нэлэмашыжэ, тарванылашыжэ, кап ырыкташ күлэш настам чыла кочкыш пуэн шогыман.

Умбакыжэ адак, чыла питатэльнэ настам йочалан ситышын пуэн шогыман.

Йочалан кочкыш шагал гын, йоча күлэш сэмын кушкын, вайян ок кэрт, пушкыдо йоча, түрлө пижшэ чэр дэн вашкэ чэрланышэ лийэш.

Йочалан утыжымат пукшаш ок йөро. Уто кочкыш ырвэзын пагаржым локтылэш, тазалыкшылан сай огыл. Садланкөра йочам күлмө сэмын пукшыман, шагалат ыныж лий, утат ыныж лий.

Йочалан кунар пукшыман—тидэ лач шотлымо. Райздравыштэ йочам кунар пукшаш таблицэ уло, тудо чыла йаслыштэ лийман.

Могай кочкыш йочалан йөра?

Чизи кочшо азалан эн күлэш кочкыш—ава шөр лийман. Куд тылызэ дэч вара ижэ моло кочкышым пукшаш тўналаш лийэш.

Мом вара пукшыман?

Шөрэш шолтымо пучымышым, кышалым, түрлө сэмын йамдылымэ пакча йэмыжым, вара сэмын шыдан киндэ сухарам шокшо вүддэн нөртэн, сахырым шавалтэн пукшаш тўгалаш лийэш.

Идалыкаш йочалан шөр-торык күлэш, (торык, ўмбал, шөр) шылым, койам ўмат пукшыман (шўшмө ў угларак сай). Адак түрлө шўраш дэн шолтымо пучымышым шолтэн пукшыман. Уржа киндым, шыдан киндым, пакча йэмыжым, фруктым, саскамат пукшаш күлэш. Тэлылан пакча йэмыжым шукужым адак фруктым, саскам коштэн йамдылаш күлэш.

Тидэ фруктым, пакча йэмыжым адак саскам йочалан обэзатэльнэ пукшыман, нинын питатэльность шотэт пэш кугу; йочалан эн күлэш ўзгар виталин уло.

Пўртысыштө, түрлө кочкыш ўзгарыштэ пэш шуко түрлө витамин уло, нуно ышкэ сэмынышт йочалан пэш күлэш вэщэства улыт.

Йужо түрлө витаминжэ йочалан кушкашыжэ күлэш, йужо рахит лиймэ дэч арала, йужо цынга лиймэ дэч, адак мо-ло сэмынат полшэн шога.

Тэвэ тидым мондымо огэш күл. Түрлө саскаштэ, фрук-ышто (слива, виноград, грушо т. м), пакча йэмыжыштэ түр-

лө витамин лийэш, садлан көра йочалан ончыктымо кочкышым пэш пукшыман.

Пакча йэмыж гыч эн утларакшэ помидор, кэшыр, ырэвэ. ковышта, парэнгэ йочалан пэш күлэш кочкыш улыт.

Фрукто гыч: олма, грушо, абрикос, виноград, слива. Саска гыч: мөрө, ыснэгэ, пөчыж, шоптыр, турнья пөчыж, вишньэ.

Шуко годым йаслэлаштэ, площадкэлаштэ тыгай кочкыш йочалан ситышын укэ. Ава-влак, активисткэ, колхозницэ йоча ончышо-влак шуко годым йочалан пукшаш пакча саскан күлэшыжым огыт аклэ. Шуко йаслыштэ альэ площадкыштэнинэ кочкыш үзгар: кэшыр, рэвэ, шинчалан шудо (шинчалан шудо, альэ вэс сэмын шопо шудо йочалан күлэш үзгар) укэат. А тидым ышташ лийэш.

Йочалан пукшаш йөршө продуктым ситышын йамдылыман.

Йочам кузэ сайрак, күлэш сэмын пукшымо нэргэн аваштгына огыл, чылаланат, кө паша лэктышым нөлталшаш нэргэн тырша: колхоз, тудын правлэньыжэ, йал-совет, моло общэствэнэ организацэ т. молат тидэ нэргэн заинтэрэсован лийман. Садлан көра йаслылан, площадкылан кочкыш продуктым ситышын йамдылаш колхоз правлэнат, й-советат, ава-влакат, моло общэствэнэ организацэ-влакланат, чылаштланат йөным, кычалман.

Пасу паша тунгалмэ дэч ончычак колхоз правлэнэш вопросым шындэн кузэ йочалан продуктым йамдылмэ нэргэн мутланэн налман.

Эн ончычак д/погынымашлан активнэ колхозницэ-влак, ава-влак дэн пырля мутланэн налын, колхоз правлэньылан тидэ вопрос нэргэн шиштарман.

Тыгай пашат чүккыдын лийэда:—йаслыштэ эрэ ик түрльö кочкыш гына, нимо вашталтыш йөр-вар укэ. Эн утларакшэ эрэ пакча йэмыж саска ок ситэ.

Чыла йөн уло үмбачак йүжө колхозышто пакча йэмыж огэш йамдылалт. Тидым ыштэн огыт кэрт мо, ыштымэ мөнгө пэш лийэш. Тидэ нэргэн ончычак, шошымак пакча шындымэ годым мондымо огэш күл. Наркомздравын йоча пукшымо нормо ыштымыжэ, ий мучко йаслыштэ кунар йоча лийшашым шотлэн налын, кунар кочкыш күлэшым палэн налмэ мөнгө кочкышым ийлан ситышым йамдылман.

Колхоз правлэныштэ, й-совэтыштэ, коопэратив ача-авашт могай продуктым пуэн кэртмым палэн налман.

Мо ок ситэ гын, пакча йэмыж шотышто йоча учрэждэнь посна гэктарым ойырэн налын, сүботникым монь ыштэн йэмыжым шындыл кэргыт.

Адак йаслэ, площадкэ пэлэн чывым, кроликым ашныман. Могай продукт огэшак ситэ, тидэ нэргэштэ колхозный торговльо пэш полшэн кэртэш. Могай продукт колхозышто уто дэн уло, ужалэн оксаж дэн ситыдымашым налаш лийэш.

Тыгэ чылан йоча ончымашым сайэмдаш пижмэ дэнэ колхозлан организационно озанлык шотышто пэнгыдэмаш полшэна. Адак вэс могырым пэнгыдэ, таза алмашым куштэна.

Йоча илышым сайэмдэна!

Маробздрав врач-влакым ўдымө жаплан районлашкэ колтыш. Районышто врач-влак колхозлаштэ пашам сай колтэн шогат. Нурма больницыштэ участкэ көргысө йаслэ пашалан тунэмаш тылызаш курсым почна. Тидэ курсышко колхозницэ-влак сайлэн колтымо, чылажэ коло колхоз гыч командировайэн колтымо. Курсышто колхозницэ-влак мэдицин шўдымө почэш аза ончаш пэш талын тунэмыт. Курсанкэ-влак колхозлаштэ йаслэ организоваймэ пашамат ыштэн шогат, шуко йаслым почэдэн улыт.

Йочалан пакча йэмыж дэн шөран шүрым шолтэн пукшыза.

Тыгай шүрым кэч могай пакча йэмыж дэнат шолташ лийэш.

Тыгэ ыштат: кок парэнгым (кыдалашракым) ик кэшырым эрыктэн, мушкын, пүчкэдэн стаканат пэлэ, шинчал пыштымэ, шолтымо вүдыш пыштэн пушкыдэмэш шолташ.

Күн шумо мөнгө шоктэ ўмбақ опталыт. Чыпчэн шуэшат, парэнгэт дэн кэшырым шоктэ вошт туржын луктыт.

Тыгэ ыштымэ мөнгө парэнгэ дэн кэшырым ик стакан шокшо шөрыш пыштэн пудыралтэн-пудыралтэн адак ик кана шолаш пурмэш шолтыман. Вара кочкаш тўналмэ годым ик совла ўым ложашэш туржын пыштыман. (Кузэ ышташ № 1-2 ончыктымө). (Тидэ порцо ик йочалан, кунар йоча тунар порцолык йөр-варым пыштыман).

ШҰРАШ ШҰР.

Чыла түрлө шұрашымақ мушкаш ок лий. Тичмаш пырчан шұрашым гына мушман. Шэлэдымэ шұрашым мушкат гын пэркэлыкшэ (питательность) вүдыш кайа.

Кэч могай шұраш лийжэ (понго, пакча йэмыж, шыл) шинчал пыштымэ, шолаш пуршо шұрыш пыштыман.

Тамылэ, пэркан лийашлан ошэмдышым пыштыман. Муно оптэмым, альэ ўм, альэ ўмбалым пыштэт гын утларак сай.

Ошэмдышым кочкаш тўналмэ годым пыштыман. (Кузэ ошэмдышым лош йбрэ ыштыман шинчэда, шөр шұр сэмынак).

Шұрыш шұрашым пыштымэ мөнгө шұр ўмбақ шұкым погэналман.

РОКК коч пашазэ, колхозник, йошкарармий дэн моло шэмэрын, таза- лыкшым аралаш тунэмына!

Мари кундэмысэ 16 түжэм Йошкар Крест организацэ члэн дэч 1-шэ колхоз ударник-влак погынымашлан кугу салам!

Мэмнан элыштэ социализм ыштымэ пашан чыла фронтыштыжат Йошкар Крест организацэ Йордыштö шогэн огыл.

Мари Кундэмыштэ РОКК 1929 ийыштэ почылтын, кумий коклаштэ тыгай пашам ыштэн шогэн.

Мари Кундэм мучко вуйгэжэ 470 РОКК йачэйкэ уло. 168 йачэйкыжэ колхозлаштэ. Члэнжэ чумыр 16075 йэн уло; 4148 члэн колхозник-влак, колхоз правлэн коклагыч 93 йэн.

Тидэ 3 ий коклаштэ йатыр сэстра-влакым туныктэн лукталтын.

1930 ийыштэ 168 йэным туныктэн лукмо,

1931 ийыштэ 273 йэн.

1932 ийыштэ 124 йэн.

1910 ийыштэ шочшо допризывник - влаклан 5169 ййэнлан шэдрам пүчмө.

Түрлө полит кампаний годымат РОКК ышкэ вийжым пыштэн шога.

Тэвэ кодшо ийлаштэ киндэ погымо жапыштэ 17 бригадым, 4 субботникым сайлымэ.

Оршанкэ р-н, Упшинский с/советыштэ киндэ йамдылмэ годым 70-65 п. РОКК погэн, йошкар обозым организовайэн 200 подводо дэн Йошкар-олаш кондэн.

Зайом шарымэ пашаштэ: 4 завэршайущий год лүман зайомым 62,260 тэнтгэашым шарымэ.

1932 ийыштэ финплан тэмымэ шотышто чылажэ 137% тэмымэ.

Турльо строительствэ шотышто: РОКК пөртлан, сансамо-
льотлан, санпараходлан 1932 ийыштэ 234% погымо.

Пашазэ, колхозник, моло шэмэрын тазалыкшым аралы-
маш шотышто 1932 ийыштэ вуйгэжэ 3687 тэнгэ окса колтал-
тын. 3 пионэрым Крым санаторийыш колтымо ыльэ, нуны-
лан 487 тэнгэ кучылталтын.

Звэнигово районышто умаштэ пионьэр лагэр почмо ыльэ,
1932 ийыштэ тушко 2000 тэнгэ колтымо.

33 ийын 1 йанваржылан 864 йуных друзэй члэн уло,
чылажэ 24 йачэйкэ уло.

Ковышта шочыктымо нэргэн.

Ковышта нөшмым йырангыш шындымэ дэч ончыч ковышта шагэш үдэн кушкыктыман. Ковышта шагым шокшо кэчэ годым гына почаш лийэш, йүдлан ковышта озымым лэвэдтэ кодаш ок йөрө, озым кылмэн пужлэн кэртэш.

Кунам ковышта шагыштэ озым кум-ныл лышташан лийэш, эр йүштө-покшым эрта, ковышта озымым пакчашкэ луктын шындыман. Тидэ шотышто тыгайым шинчыман: 1) озымым пакчаш кастэнэ-эрдэнэ, альэ пылан кэчыштэ луктын шындыман. Ойар кэчыштэ шындет гын озым йөршэш кэчэш когаргэн пытэн кэртэш. Озымым шагыштэ лукмо-дэч ончыч чоткыдын вүд дэнэ нөртыман, тыгэ ыштымэ ковышта озымым мландэ гыч лукташ каньылэмда. Озымым шагэ гыч мландэ-дэн пырля лукман. Озым шындышаш вэрым, ончыл-гочак үангдэн йамдылман.

Ковышта лапка вэрым йөрата, утларак вүд шавымым йөрата. Ковыштам йыран дэч посна шындаш лийэш. Ковышта озымым шагэ гыч лукмөнгө, вож мучашым парнья күч дэн, альэ вашкүзө дэн пүчкын кудалтыман, тыгэ ыштымэ дэн ковышта вуйым кугу, сай ышташ полша, урожайым шуко пуа. Озымым пакчаш шындымэ дэч ончыч корзинкаш, комдэш альэ йашлыкыш оптэн вүдым шавэн йулан вэрыштэ ашныман.

Ковышта озымым шындымэ дэч ончыч, шнурым налын, озым шындышаш вэрым тамгалэн изи күртнө совокым, альэ күртнө кольмо дэн лакым күнчэн йамдылман, ковыштам пэш чүчкыдын шындаш ок лий—тыгыдэ вуйан лийэш. Кунам озымлан вэр йамдэ, кошар тойам налын озым шындышаш вэрыштэ рожым ыштыман. Вара озымым налын, рожышко озым вожым шындыман, өрдыж гыч йыр рокум урыман. Озым йыр чоткыдын вүдым чаманыдэ шавыман. Озым шындымэ почэш ойар, шокшо кэчэ лийэш гын, нулго лүс дэн үмылым ышташ күлэш. Кок кум кэчэгыч йөршэш пытышэ озым олмэш, вэс

сай озымым шындыман. Ковышта шындымэ вэрым куштыра шудо дэч арун кучаш күлэш. Озым кугурак лимөнгө, тудын йыр рокым урыман. Кэнэж мучко иктаж кок-кум гана рокым ураш күлэш. Озым йыр рок урымо пэш кугу пайдам пуа—ковышта вуй кугу лийэш, шөрынат ок йөралт.

Ковыштам шыжым пэш эр руыман огыл, ковышта эн вийанжэ шыжым кушкэш. Ковышта сай тэрыс лукмо вэрым йөрата. Ковышта вуйым кугу ыштынэт гын, вүдым шаваш ит чаманэ.

Киар нэргэн мом шинчыман.

Киар урлык тыгай түрлө лийэш: Муромский, Павловский моло түрлө сорт. Киар шындаш лапкарак, ўшык, сай мландан вэрым ойырман. Киар шындышаш вэрым шыжымак курал кодэт гын утларак кэлша, шошым лум шулымо мөнгө тырмадэн, угыч куралын йыранлаш күлэш.

Киарым май тылызыштэ ўдыман. Шукыжо киарым йырагым ыштэн ўдат, лийэш ўдаш йыраг дэч поснат. Шнурым налын куашырак канавым күртнө кольмо дэн күнчэн ўдаш лийэш. Кйар нөшмым ўдымө дэч ончыч нэрэштыктэн ончыман. Киар нөшмым удымөнгө лэйкэ гыч вүдым шавыман. Кэнэж мучко иктаж кок-кум гана тэрыс вүдым ыштэн шавыман. Киар озым кугурак лиймөнгө чүчкыдын шочэш-гын уто озымжым күрын кышкыман. Кунам киар шудышто киар лийаш тўнгалэш, тунам эскэрыман. Киар чара мландыштэ ынжэ кий, киар йымак иктаж могай шун корка пудыргышым пыштыман. Киар вэрым куштыра шудо дэч арун ашныман, куштыра шудо нимогайат лийман огыл. Киар шудышто уто пэлэдышым күрын кышкыман.

Прэзэ ончымаш.

Мари кундэмыштэ шөран шолдыра ушкал вольык ашнымэ фэрмэ вуйгэжэ 186 уло. Нинэ фэрмылаштэ 6675 вуй вольык (ушкал, ўшкыж, туна, прэзэ шогат. Лўштымө ушкал 1707 вуй уло. Тыгай фэрмэ йатыр уло гынат, мэмнан альэ паврик, заводлалан пашачэ служащэ, колхозник-влаклан шөр, торык, шыл, ситышын укэ. Садлан көра фэрмэ ыштышашым, вольык шукэмдышашым, прэзэ ашнымэ качэствым күзыкташ күлэш.

Кулак, тудын түрльө полшышыжо вольык шукэмдышашым чараклашлан эрэ чаракым шындаш төчат. Түрльө осал пашам ыштылын: фэрмыштэ шогышо прэзэ-влаклан шўшө шудым, йандаум, пудам монь кышкат, тыгэ иктэшлымэ прэзым пыта-

„Волгыдо“ комун МТФ-ын (М. Турэк р-н) ушкалжэ кэчэш
30 литр шөрым пуа.

раш төчат. Кулак кызыт пэш чойа лийын вэт, тудо ышкэ пашажым шолып ыштэн коштэш, нуным пэш эскэрыман, осал пашам шижын нуным викак пытарман.

Вольык ончымо паша шуко годым, утларакшэ ўдрамашлан логалэш, садлан прэзэ ончымо нэргэн ўдрамашлан сайын

шинчыман. Шочмыжо мөнгө тунгалтыш кум арна коклаштэ пырэээ пэш вашкэ чэрланэн, колэнат кэртэш. Молан манат гын, тэвэ молан: шочшо прэзын мүшкыр-пуштыжлан йандар, лэвэ шөр гына кэлша. Лавыран, йүштө шөр пырэзын мүшкыржылан логалэш, пушкэдаш тунгалэш, йарнэн колэнат кэртэш. Садлан вэрч вүташ, прэзэ пукшымо атылаш, пукшышылан кидшым пэш арун кучыман. Прэзэ ончышылан ару ончылан сагышым чийман. Пырэзылан шөрым йүктымо мөнгө атым викак мушкын коштэн йандар вэрыш кумыктыман. Прэзын умшажым йандар шовыч дэн үштман. Шочмыжо мөнгө 5-10 кэчылаштэ прэзылан ава шөрым гына шүктыман, кэчылан 4 кана шүкташ күлэш, шөрым висыдэ йүктыман огыл, норма дэн йүкташ күлэш. Тунгалтыш 2-3 кэчыштэ ушкалаш прэзылан кажнэ 8 кгр. виса шотдэн 1 кгр. шөрым йүктыман, үшкыжаш прэзылан 1 кгр. шөр 6 кгр. висалан, шөрын тэмпературжо 34—35°Ц лийман. Шөрын йүкштө-шокшыжым градусник дэнэ висыман. 4-5 кэчэ эртымэ мөнгө прэзылан 3 кана шөрым йүкташ тунгалаш лийэш.

Кум арна эртымэ мөнгө үмбал налмэ шөрым йүкташ лийэш, шөр нормым изэмдэн, ложаш вүдым йүкташ лийэш. Шөр пукшымым изин-изин чарнэн, вара шүраш шүрым, ложаш вүдым утларак ложашым пыштэн шинчалым 8 грам нарэ лугыман. Вара сэмын киндым тыгыдын патырыштэн пуаш, ужаргышкат колташ лийэш.

Ответ. редактор Е. Сидоркина.

Техн. редактор А. Г. Николаева.

Инв. № 40

Отпечатано в 1-й Типографии МарГИЗ'а, 1933 г.
Мароблит № 130 Тираж 1200 экз. Наряд № 63. Формат 7×12 кв. Печат. лист. 2
в листе 37232 зн. Сдано в произв. 25/V 1933 г. Подпис. к печати 13/VI 1933 г.

1933 ийыштэ

„МАРИЙ УДРАМАШ“ журналым
налашлан подпискым ыштыза.

„Марий ўдрамаш“ журналын акшэ:

Пэл ийлан (6 тылзэ) . . . 3т. 60 ыр.

Кум тылызылан 1 80 ыр.

Ик тылызылан — 60 ыр.

ОКСАМ ТЫГАЙ АДРЭС ДЭН КОЛТЫМАН:

ЙОШКАР-ОЛА.

Марийскому Государственному Издательству.

Кантонлаштэ—почтышто, писмоносэц-влакат под-

пискым налыт.